

I. Neden Önleme?

Neden Önleme?

Çocukluk döneminde risklere maruz kalarak ***kaçırılan olumlu gelişim fırsatları bir daha yakalanamaz (ör. eğitimden kopmak)***. Bu yüzden, çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyecek risk faktörlerini zamanında ve erken dönemde tanılamak ve gerekli hizmetlere yönlendirmek önlemenin ilk adımıdır.

Neden Önleme?

Ancak çocukların belirli risklerden korunmaları onların mutlaka olumlu bir gelişim içinde olacaklarını garantilemez. Çocukların olumlu gelişimini desteklemek için onların gelişimsel ihtiyaçlarını, ailesinin çocuğunun gelişimini destekleme kapasiteleri ve yaşadığı çevredeki koşulları değerlendirerek gerekli hizmetlere yönlendirme önleme açısından çok önemlidir.

Neden Önleme?

- Böylece, riskleri azaltarak, koruyucu faktörleri artırarak tüm çocukların sağlıklı gelişmelerine katkıda bulunmak onların bugününe ve geleceğine dair çok önemli bir yatırımdır.
- Ayrıca, erken dönemde yakalanmayan riskli koşullar çocukların kötü muameleye uğramalarına ya da kendileri açısından tehlikeli seçimler yapmalarına neden olabilir. Gerçekleşen taciz ya da riskli seçim/davranışlar sonrasında iyileştirme ve geri dönüş şansı çok daha düşüktür.

Önlemenin Ayakları:

- Erken Uyarı mekanizması
- Etkin, ulaşılır sosyal hizmetler, danışmanlık hizmetleri ve sosyal yardımlar
- Ebeveynlere yönelik programlar
 - ▣ Ebeveyn eğitimleri
 - ▣ Aile müdahale programları
- Çocuklara yönelik programlar
 - ▣ Yaşam Becerileri Eğitimi
 - ▣ Sosyal Beceri eğitimi
 - ▣ Problem-çözme ve başetme becerileri eğitimi
 - ▣ Kendini koruma eğitimi
 - ▣ Ebeveynliğe hazırlık eğitimi

Risk ve Koruyucu Faktörler

- **Riskler**, varlıklarıyla olumlu gelişim sürecini etkileyen ya da bozan unsurlardır
- **Koruyucu faktörler** ise, gelişimi olumsuz etkileyecek koşullar var iken, varlıklarıyla çocukların olumlu gelişim göstermelerine yardımcı olan ya da risklerin getirdiği olumsuz etkiyi azaltan faktörlerdir.
- Riskler genelde tekil olarak bulunmazlar. Çoklu risklerin mevcudiyeti ise çocuğun ve ailenin taşıdığı olumsuz yükü tanımlar.

Riskler

- **Birinci Düzey: *Gerçekleřmiř Riskler*** - ocukta olumsuz sonuçlara yol açacak riskler řunlardır:
 - İhmal
 - İstismar
 - Okulda başarısızlık
 - Okul terki
 - Erken alıřma
 - Madde kullanımı/bağımlılığı
 - Sula iliřkilenme
 - Erken evlendirilme/ergen annelik

Riskler

- **İkinci Düzey:** Bu tür riskler birinci düzey risklere yolaçabileceği için tanılanmalı ve gerekli yönlendirmelerle etkilerinin azaltılmasına geçilmelidir.

Aile ile ilgili risk koşulları

- Ailevi sorunlar (parçalanmış aileler, sorunlu aileler/ebeveyn kaybı)
- Sosyo-ekonomik sorunlar/yoksulluk/işsizlik
- Sağlık sistemine düzenli erişememe
- Sağlıksız barınma/beslenme koşulları
- Olumsuz ebeveyn tutumları
- Çocuklarına gerekli denetimini verememesi
- Ebeveynlerin eğitim sürecini desteklememesi
- Ailede başka çocukların ihmal/istismara uğraması
- Ebeveynlerde psikiyatrik sorun/madde kullanımı
- İstenmeyen/erken gebelik/çok gebelik

Riskler

Çocuğa özel risk koşulları

- Engellilik durumu/sağlık sorunları
- Travmatik olaylara maruz kalmak
- Özel eğitime gereksinim duyma
- Okul devamsızlığı
- Gelişimin sorunlu ilerlemesi / çocuğun sorunlarının erken algılamaması / uyum sorunu yaşamak

Çevresel risk koşulları

- Çevrenin olumsuz davranışlar sergilemesi (madde kullanan, suçla ilişkilenmiş akran çevresi)
- Yetersiz eğitim koşulları
- Olumlu örneklerin eksikliği

Koruyucu Faktörler

- **Aile koşulları**
 - Ebeveyn-çocuk arasında sıcak, olumlu ilişkilerin varlığı
 - Ebeveynlerle istikrarlı ilişkilerin varlığı
 - Destekleyici aile ortamı
 - Ev ortamının yapısının istikrarlı ve düzenli olması
 - Ailenin çocuğa yeterli gözetim vermesi
 - Geniş ailenin destek sunması ve yardım etmesi
 - Ebeveynlerin çocuklarına olumlu başetme becerileri ve yetkinlik modeli sunmaları
 - Ebeveynlerin çocukları için olumlu beklentilere sahip olmaları
 - Ebeveynlerin eğitilmiş olması

Koruyucu Faktörler

- **Çocuk özellikleri**

- Akranlarıyla olumlu ilişkiler içinde olması
- Olumlu ilgi alanlarının olması
- Zeka düzeyinin ortalama üstü olması
- Sağlıklı olması ve gelişiminin olumlu ilerlemiş olması
- Kolay bir mizaca sahip olması
- Olumlu bir bakışa sahip olması
- Aktif bir başetme stiline sahip olması
- Özgüveninin yüksek olması
- İçsel kontrol odağına sahip olması
- Özerklikle yardım isteme arasındaki dengeyi bulmuş olması

Koruyucu Faktörler

- **Sosyal/Çevresel koşullar**
 - Ekonomik koşulların yeterliliği
 - Sağlık ve sosyal hizmetlere rahat ulaşım
 - Ebeveynin iş güvencesi
 - Barınma koşullarında yeterlilik
 - Kaliteli okullara gitmek
 - Aile dışı çocuğa rol modeli olan destekleyici yetişkinlerin varlığı

Önleme Çalışmaları

- Tüm önleme çalışmaları riskleri azaltmaya ve koruyucu faktörleri artırmaya yöneliktir.
- Önleme çalışmaları bir bakanlığın ya da kurumun tek başına yapabileceği bir planlama, uygulama ve değerlendirme alanı değildir!
- **Erken uyarı mekanizmasına** ve bu mekanizma ile tespit edilen risk altındaki çocuk ve ailelere yönelik çalışmaların yürütülmesine ihtiyaç vardır.

Önleme Çalışmaları

- **Etkin taramalar ve gerekli hizmetlere yönlendirme kurumlar arası işbirliği ile sağlanabilir. Önleme çalışmalarında ulaşılabilir danışmanlık ve sosyal hizmetler ile sosyal yardımların yeri de büyüktür.**
- **Ebeveynlere yönelik önleme programları**
 - Ebeveyn eğitimleri
 - Aile müdahale programları
- **Çocuklara yönelik önleme programları**
 - Yaşam Becerileri Eğitimi
 - Sosyal Beceri eğitimi
 - Problem-çözme ve başetme becerileri eğitimi
 - Kendini koruma eğitimi
 - Ebeveynliğe hazırlık eğitimi
 - Olumlu gelişimi destekleyen merkezlerin varlığı (ör. Gençlik Merkezleri)

Örnek vakalar:

Nasıl ve kimler tarafından fark edilseydi önlenebilirdi?

VAKA 1: Radikal, 05.05.2008

Türkiye'nin son 10 gün içinde yaşadığı ikinci '**çocuğa tecavüz**' olayında, **8 yaşındaki erkek çocuğun** babası tutuklandı. Evde yapılan incelemede **koltuklarda kan izlerine** rastlanırken, ailenin diğer iki çocuğu da geçici olarak korumaya alındı. Muğla'nın Milas ilçesinde, sekiz yaşındaki A.A.'in tecavüz ve şiddete maruz kaldığı iddiasıyla ilgili olarak gözaltına alınan ve önceki gece çıkarıldığı mahkemece serbest bırakılan 32 yaşındaki baba B.A. Milas savcısının karara itirazı üzerine dün sabah -- Köyün'deki evinde tekrar gözaltına alınarak Milas Jandarma Karakolu'na götürüldü. Önceki akşam serbest bırakıldıktan sonra geceyi sevgilisiyle birlikte evinde geçiren baba, "Üç aylık bebeğim var. Çocuğuma işkence yapacak veya tecavüz edecek kadar sapık değilim. Oğlumu maddi imkânsızlık nedeniyle okula gönderemiyordum" demişti. Jandarma, bir birahane de garsonluk yapan babanın oturduğu evin sahibi ve oğluyla birlikte 12 köylünün ifadesine başvurdu. B.A.'nın evinin salonundaki koltuklarda kan izleri bulunurken, iki de av tüfeği ele geçirildi.

'Çocuğa eziyet etmek'ten

Baba ve kendisiyle birlikte yeniden gözaltına alınan, birlikte yaşadığı Ç.K., dün çıkarıldıkları mahkemede 'çocuğa eziyet etmek ve eziyete iştirak' suçundan tutuklandı. İki sanık, Muğla Cezaevi'ne gönderildi. B.A.'nin Ç.K.'dan olan oğlu A.A.'nın amcasına teslim edildi. Ç.K'nın ilk eşinden olan kızı A.E. da Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu Muğla Çocuk Yuvası'na gönderildi. Tedavisi süren A.A.'nın da iyileştikten sonra devlet korumasına alınacağı belirtildi.

Baba, iki gece önce sekiz yaşındaki oğlunun hasta olduğunu belirterek 75. Yıl Milas Devlet Hastanesi'ne başvurmuş, vücudunda morluklar ve kalçasında yanık izleri tespit edilen çocuğun işkence gördüğü ve bir kereden fazla tecavüze uğradığı belirlenmişti. Akciğerindeki ödemden dolayı solunumu zayıflayan A.A., yoğun bakıma alınarak solunum cihazına bağlanmıştı.

Hastane yetkililerinin bildirmesi üzerine 75. Yıl Milas Devlet Hastanesi'ne gelerek baba B.A.'yı gözaltına alan İlçe Jandarma Komutanlığı ekipleri, bu kişinin ifadesi üzerine, birlikte yaşadığı Ç.K'yi de gözaltına almıştı. Zanlılar, çıkarıldıkları mahkemece tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştı.

'Ağlıyordu'

Mahalle arkadaşları, küçük çocuğun zaman zaman yürümekte ve koşmakta güçlük çektiğini, gözünün çevresinde morluklar olduğunu söyledi. Arkadaşları, A.A.'nın az konuştuğunu, zaman zaman ağladığını ve oyunlarına katılmayıp bir kenarda kendilerini izlemeyi tercih ettiğini anlattı.

Eğer;

- Boşanma aşamasında anne – babanın sosyo – ekonomik şartları ve ruh sağlıkları ile çocuğun anne babanın yanında kalmasının yararına uygun olup olmadığı ve bir başka seçeneğin gerekip gerekmediği araştırılarak karar verilseydi,
- Zorunlu eğitim çağında olan çocuğun okula devamsızlığı takip edilerek, nedenleri araştırılrsa idi,
- Okula gitmeyen çocuğun ailesine de ulaşamadığı durumda araştırmanın genişletilmesi için durum sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu ve çocuk polisine bildirilseydi
- Bu kurumlar tarafından çocuğun bulunduğu yer tespit edilseydi
- Yeni doğan bebeğin sağlık kontrolleri ve aile ziyaretleri yapılsaydı

Eğer;

- Anne, çocuğunun üvey anne tarafından dövüldüğünü öğrendiğinde ve çocuğu ile teması koparıldığında durumu polise ve adli makamlara bildirse idi,
- Çocuğun geldiği köyde muhtar çocuğun okula gönderilmesini takip etseydi
- Köy ahalisi ve akrabaları tarafından, çocuğun zor yürüdüğü, yüzünde morluklar olduğu, konuşmadığı ve ağladığı görüldüğünde polise veya köy muhtarı ya da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirilseydi

Bu aşamaya gelmeden önlenebilirdi.

VAKA 2:

- 9 yaşında bir çocuk, üvey annesi ve anneannesi tarafından öldürülmüş ve parçalara ayrılarak çöpe atılırken fark edilmiş, üvey anne ve anneanne yakalanmış. Çocuk okula gitmemekteymiş ve her gün evde dayak yerken ağlaması duyuluyormuş.

Eğer:

- Dayak yediğini duyan komşular kolluk birimine, SHÇEK'e haber verselerdi
- Okula gitmediği farkedilip, nedenlerini araştırmak için eve gidilseydi
- Boşanma sırasında hakim çocuğun kalacağı ortamı onun gelişimi açısından da değerlendirmiş olsa idi

Çocuğun öldürülmesi önlenebilirdi